

Projekt tornfalk Västra Mälardalen

Text: Laila Andersson Foto: Johannes Eriksson

Tornfalken var för två-trehundra år sedan en allmänt förekommande rovfågel i hela Sverige, enligt litteratur från artonhundratalet. På 1950-talet minskade förekomsten drastiskt främst i södra och mellersta delen av landet, troligtvis beroende på användningen av kvicksilver i lantbruket. Arten har, trots att kvicksilveranvändningen upphört, haft svårt att återhämta sig.

Jordbrukslandskapet var ju tidigare helt annorlunda än i dag, mera småskaligt med många diken och sanka områden. Det fanns flera hagmarker med trädgångar. Tillgången både på skyddade boplatser och föda var god. Vanliga häckningsplatser var t ex övergivna kråkbon, i lador och kyrktorn.

Dagens jordbrukslandskap i våra trakter har oftast stora sammanhängande åkerarealer, det är inte längre lika gott om diken och sankmarker. De senaste årens ökning av mark i träda gynnar ju sorkar och möss, så tillgången på föda för tornfalkar bör vara god. De tidigare i vår del av landet så tätt förekommande ladorna har minskat betydligt. Omkring de lador som finns kvar, finns så gott som överallt en rik flora, som gynnar många olika inneväpnare.

Sedan 1980-talet finns två små tornfalksprojekt, först i Medåkers socken, Arboga, (se artikel i *Fåglar i Västmanland 1/2000*) och i Himmets-Bro socknar i Köping, med enstaka häckningar.

År 2000 kom vi överens om att slå ihop projektien och därmed hade vi bildat **Projekt tornfalk Västra Mälardalen**. Som västra Mälardalen räknar vi kommunerna Köping, Arboga, Kungsör, men även delar av Lindesberg, Skinnskatteberg, Hallstahammar och Örebro.

26

Fåglar i Västmanland 1-2007

Syftet med detta projekt är att få en större fast etablerad stam av tornfalk. Genom att sätta upp holkar på lador/ladugårdar ökas tillgången på lämpliga häckningsplatser. För att längre fram kunna göra en mera omfattande sammanställning av projektet numreras holkarna och vi noterar alla uppgifter runt varje holk. Bidrag till projektet har under 2006 erhållits från Alvlins fond.

Projektet omfattar i dag 120 holkar, placerade på lador/uthus i odlingslandskapet. Från 1980-talets enstaka häckningar har antalet successivt ökat i takt med att antalet uppsatta holkar har ökat.

	Häckningar	Antal ringmärkta ungar
År 2000	4	18
År 2001	3	15
År 2002	4	15
År 2003	5	23
År 2004	7	41
År 2005	12	61
År 2006	16	68

I antalet ringmärkta fåglar 2006 ingår också 3 ungar från häckning i ett kråkbo i gran vid Älgtorp, Odensvi socken, Köping.

Samtidigt fann vi under 2006 ett ovanligt stort antal rötäggar. På uppdrag har 13 rötäggar samlats in och skickats till Naturhistoriska Riksmuseet.

Delar av gruppen på väg att sätta upp nya holkar

27

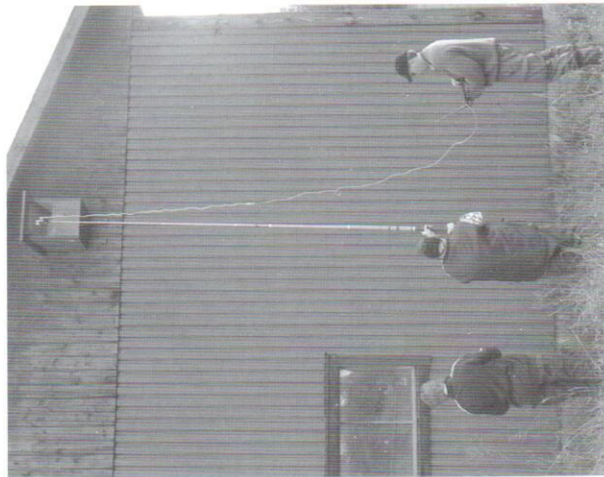
Fåglar i Västmanland 1-2007

Varje år har antalet holkar ökat. Under 2006 placerades 25 nya holkar ut, främst i Munktorp och Odensvi socknar i Köping. I projektet ingår också några holkar som medlemmar i Hedströmsdalens Ornitologiska förening tidigare har satt upp. Ladorna ligger ibland ganska nära varandra, på andra ställen är det gles emellan. Att holkarna då ibland sitter relativt tätt, har inte avskräckt tornfalkarna från att häcka nära varandra.

Holkarna besöks regelbundet under häckningssäsongen. Under ruvningstiden är fåglarna ganska osynliga och det går inte att på avstånd med kikare fästiställa om det pågår häckning eller inte. Tornfalkarna kan röra sig kring en lada med holk, sitta i holken, men ändå inte häcka där, utan kanske i en närliggande holk, där det inte alls syns någon aktivitet.

För att underlätta arbetet med att undersöka var häckning pågår och minimera störningen under ruvningstiden, har vi förra året införskaffat en webbkamera, en bärbar dator och ett 6 meter långt metspö. Metoden fungerar utmärkt och det går snabbt att fästiställa om det pågår häckning och i vilket skede. Fåglarna reagerar inte på kameran vid bokanten. I allmänhet lämnar honan boet då vi närmar oss holken, men är snabbt tillbaka när vi går därifrån. Vid ett tillfälle låg honan kvar och ruvade med kameran bredvid sig. Stege behöver användas enbart vid ringmärknigen.

Eftersom det är över 100 holkar i projektet används en webbkamera och en bärbar dator för att kontrollera tillståndet i holken. Störningen blir mindre och man behöver inte bära på en stor tung steg. Det är bara vid ringmärkning och insamlande av matred som steg behövs.

Från marken kan man se att det nu är minst en och en halv vecka kvar till ringmärkning.

Höst och vinter ägnas åt att rekognosera områden med lador. Alla markägare med lämplig lada har vi hälsat på och berättat om projektet. Vi har blivit mycket positivt bemötta och ingen har nekat oss att sätta upp en holk. I flera fall har lantbrukare ringt och föreslagit att vi ska sätta upp en holk på deras lada. Alla är intresserade och har inget emot att få lite hjälp med att minska sotkbeståndet.

I samband med att det är dags för ringmärkning har vi meddelat markägaren, som ofta är med, ibland med hela familjen eller grannar. Det blir många samtal om ornitologi i allmänhet och fåglarna i jordbrukslandskapet i synnerhet.

Ringmärkning av tornfalksunge.

Av de tornfalksungar som vi ringmärkt sedan år 2000 har 8 återfynd rapporterats:

Ringmärkt	Återfunnen
2000 Vretberga, Medåker sn	2000-07-25 Bomhus, Gävle (död)
2000 Vretberga, Medåker sn	2002-06-27 Vaasa, Finland (häck hona)
2003 Flygfältet, Köping sn	2005-01-17 Lerida Spanien (död)
2004 Köpingsön, Köping sn	2004-09-30 Nexö, Danmark (död)
2004 Näsby, Arboga sn	2004-07-30 Lilla Böslid, Halland (död)
2004 Grönö, Kungs Barkarö sn	2004-08-10 Lindås, Västergötland (trafikkadad, frisläppt efter rehab)
2005 Vägby, Bro sn	2005-08-10 Gillsta, Bro sn (död)
2005 Vretberga, Medåker sn	2005-09-25 Vretberga Medåker sn (död)

Det är många frågor som kommer upp under tiden vi arbetar med projektet. T.ex.

- Kommer samma par tillbaka till samma holk?
- Varför finns det i holkar uppsatta nära motorvägen mycket rester efter fåglar? (bl.a. tornseg-lare) Innebär det att falkarna tar trafikskadade fåglar?
- Varför saknas tornfalken i vissa områden och varför häckar de så tätt i andra?
- Har en del hanar flera honor?

Under 2007 planeras ytterligare uppsättningar, främst i de norra delarna av Köpings kommun, samt också en viss förtätning i andra områden, där det fortfarande är glest mellan holkarna.

Vi som driver projektet är Ulf Eriksson, Johannes Eriksson, Lennart Andersson och Laila Andersson.

Tornfalksungar

Riksinventeringsarter 2007 gråspett och nattskärna

Varje år genomförs inventeringar av häckfågelbeståndet i Sverige av en eller två fågelarter i Sveriges Ornitologiska Förenings regi. Riksinventeringsarterna under häckningssäsongen 2007 blir **gråspett** och **nattskärna**. Information kommer att läggas ut på SOF:s hemsida om riktlinjer för hur inventeringarna av dessa två arter lämpligen ska bedrivas. (Se även s 33 i *Vår Fågelvärld 1/2007*.)

Kallelse till VOF:s årsmöte

Lokal och tid: Hällefors herrgård 29 april kl 14:00

Dagordning: enligt stadgar

Motioner: skall vara styrelsen tillhanda en månad innan årsmötet

Info från Rrk

Västmanlands Regionala Rapportkommitté (Rrk) bedömer och sammansätter fågelobservationer gjorda i landskapet. Dessa publiceras sedan i tidskriften "Fåglar i Västmanland".

När det gäller ovanligare fåglar kan skådare känna tveksamhet att få "sin" observation granskad som kräver en beskrivning. Det är nästan omöjligt att vi (Rrk) ska kunna bedöma "din" observation av en fågel utan att vi ibland gör en felbedömning. Det kan säkert vara någon riktig observation som underkänns och några felaktiga godkänns för publicering. Att göra en säker artbestämning av många av våra fågelarter kan vara svårt, särskilt om man är nybörjare. Men med en granskning så blir det mer tillförlitligt när det gäller ovanliga gästgästers uppräddande hos oss.

Om din observation blir underkänd så innebär det inte att Rrk anser att du som rapportör är en dålig och opålitlig fågelskådare utan kan bero på att du helt enkelt inte noterade eller hann se de karaktärer som behövs för att kunna utesluta andra liknande arter. Skriver du en ärlig beskrivning på det sätt som du ser det aktuella tillfället ska naturligtvis inte ses som ett ifrågasättande av dig som observatör, utan kan snarare vara ett tecken på gott omdöme då du inte försökt se karaktärer som inte sågs.

När du skriver en rapport så sker det helt via rapportsystemet svalan. Det går alltså ej att skicka detta via post. Har du inte tillgång till svalan så kontakta någon i Rrk för hjälp.

Vi kommer hädanefter att meddela dom/beslut via mail med bifogad pdf-fil. I vissa fall på annat sätt. Även godkända observationer kommer att meddelas på detta sätt.